

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่สนใจศึกษา คือ ผู้อำนวยการฝ่ายตรวจสอบภายในของสถาบันการเงินที่จดทะเบียนกับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งสถาบันการเงินสำหรับการวิจัยในครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 หมวดธุรกิจ คือ หมวดธนาคาร หมวดเงินทุนและหลักทรัพย์ และหมวดประกันภัย และจากแบบสอบถามที่ส่งไปยังกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามกลับมา 29 ราย ประกอบด้วย หมวดธนาคาร 9 ราย หมวดเงินทุนและหลักทรัพย์ 11 ราย และหมวดประกันภัย 9 ราย

เมื่อพิจารณาข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งสรุปจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4 ส่วนที่ 1 พบว่า ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละหมวดธุรกิจมีลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น ประสบการณ์ทำงานตรวจสอบภายในของผู้ตอบแบบสอบถามของหมวดธนาคารส่วนใหญ่มากกว่าผู้ตอบแบบสอบถามหมวดอื่นๆ คือ มีประสบการณ์ด้านการตรวจสอบภายในมากกว่า 20 ปี ในขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามหมวดธุรกิจเงินทุนหลักทรัพย์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ 10-20 ปี และผู้ตอบแบบสอบถามหมวดประกันภัยส่วนใหญ่มีประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี นอกจากนี้ยังพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้ตรวจสอบภายในรับอนุญาตสากล 4 ราย เป็นผู้ตอบแบบสอบถามหมวดประกันภัย 2 ราย และหมวดเงินทุนและหลักทรัพย์ 2 ราย โดยที่ผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 4 รายนี้มีประสบการณ์ทำงานด้านการตรวจสอบภายในมากกว่า 15 ปี ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามหมวดประกันภัยนั้น ไม่มีรายใดที่เป็นผู้ตรวจสอบภายในรับอนุญาต

จากการพิจารณาข้อมูลส่วนบุคคล ผู้วิจัยสรุปผลการสำรวจได้ว่าการที่ผู้ตรวจสอบภายในของหมวดธนาคารมีประสบการณ์มากกว่าหมวดธุรกิจเงินทุนหลักทรัพย์ และมากกว่าหมวดประกันภัยอาจเนื่องมาจากโครงสร้างธุรกิจของหมวดธนาคารมีขนาดใหญ่และซับซ้อนมากกว่าหมวดเงินทุนหลักทรัพย์และหมวดประกันภัย จึงต้องอาศัยความรู้ ทักษะและประสบการณ์จากผู้ตรวจสอบภายในที่มีคุณวุฒิและวัยวุฒิสูงและเหมาะสม จากผลการสำรวจพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มิได้เป็นผู้ตรวจสอบภายในรับอนุญาตสากล ซึ่งสรุปได้ว่าการมีใบอนุญาตเป็นผู้ตรวจสอบภายในรับอนุญาตสากลนั้นมิได้มีผลต่อการดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการฝ่ายตรวจสอบภายใน เนื่องจากการเป็นผู้ตรวจสอบภายในที่ได้รับใบอนุญาตสากลก็เป็นเพียงแค่การประเมินตนเองว่าผ่านเกณฑ์มาตรฐานโดยทั่วไปเท่านั้น

ความแตกต่างของลักษณะธุรกิจรวมถึงความแตกต่างของประสบการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละหมวดธุรกิจ อาจทำให้ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีความแตกต่างกันได้ ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยพร้อมกับอภิปรายผลการวิจัยซึ่งแบ่งตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษากระบวนการสอบทานของผู้ตรวจสอบภายในในการสืบหาข้อบกพร่องซึ่งถึงข้อผิดพลาดในงบการเงิน ของกลุ่มธุรกิจสถาบันการเงินที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนที่ 2 ในบทที่ 4 ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยพร้อมกับอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

หมวดธนาคาร จากการศึกษากระบวนการสอบทานของผู้ตรวจสอบภายในพบว่า ผู้ตรวจสอบภายในของหมวดธุรกิจธนาคารใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบมากที่สุด โดยจะให้ความสำคัญกับการยืนยันยอดและการสอบถามพนักงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อวางแผนการตรวจสอบ วิเคราะห์และประเมินระบบการควบคุมภายในและการสอบทานงบการเงิน เหตุที่นิยมใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบควบคู่กับการยืนยันยอดและการสอบถามในการสอบทานงบการเงิน เนื่องจากสามารถชี้ให้เห็นถึงสิ่งผิดปกติในงบการเงินได้ ส่วนรูปแบบการวิเคราะห์เปรียบเทียบที่นิยมใช้ คือ การวิเคราะห์แนวโน้มและการวิเคราะห์อัตราส่วน และการเปรียบเทียบกับประมาณการที่ตั้งไว้ ตามลำดับ

หมวดเงินทุนและหลักทรัพย์ จากการศึกษากระบวนการสอบทานของผู้ตรวจสอบภายในพบว่า ผู้ตรวจสอบภายในของหมวดเงินทุนและหลักทรัพย์ใช้การยืนยันยอดมากที่สุดซึ่งแตกต่างกับผลการศึกษาของหมวดธนาคารและหมวดประกันภัย โดยจะให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์เปรียบเทียบ การสอบถาม และการตรวจสอบเอกสารโดยละเอียด (Test of Detail) ในการใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อวางแผนการตรวจสอบ วิเคราะห์และประเมินระบบการควบคุมภายใน สอบทานงบการเงิน และสอบทานกระดาดำทำการเป็นหลัก นอกเหนือจากนั้นยังใช้เพื่อการตรวจสอบโดยละเอียด (Substantive Test) ในบางกรณี ส่วนรูปแบบการวิเคราะห์เปรียบเทียบที่นิยมใช้คือ การวิเคราะห์แนวโน้มและการวิเคราะห์อัตราส่วน แต่จะใช้การเปรียบเทียบกับประมาณการที่ตั้งไว้น้อยกว่า 2 วิธีข้างต้น

นอกจากนั้นผู้ตรวจสอบภายในของหมวดธุรกิจเงินทุนและหลักทรัพย์ยังสนับสนุนความคิดที่ว่า การใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบ การยืนยันยอด และการสอบถาม สามารถชี้ให้เห็นถึงสิ่งผิดปกติในงบการเงินได้ เพียงแต่การสอบถามสามารถชี้ให้เห็นถึงสิ่งผิดปกติในงบการเงินได้น้อยกว่าการวิเคราะห์เปรียบเทียบและการยืนยันยอด

หมวดประกันภัย จากการศึกษากระบวนการสอบทานของผู้ตรวจสอบภายในพบว่า ผู้ตรวจสอบภายในของหมวดธุรกิจประกันภัยใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบมากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามหมวดธนาคาร โดยจะให้ความสำคัญกับการสอบถามพนักงานที่เกี่ยวข้องและการยืนยันยอด แต่จะให้การยืนยันยอดเป็นส่วนน้อย เหตุที่ใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบมากที่สุดเนื่องจากเห็นว่าการวิเคราะห์เปรียบเทียบสามารถชี้ให้เห็นถึงสิ่งผิดปกติในงบการเงินได้มากกว่าการใช้การยืนยันยอดหรือการสอบถาม

การใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบนั้นมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสอบทานงบการเงิน และวางแผนการตรวจสอบ รองลงมาเพื่อวิเคราะห์และประเมินระบบการควบคุมภายใน และตรวจสอบเอกสารโดยละเอียดเป็นส่วนน้อย ส่วนรูปแบบการวิเคราะห์เปรียบเทียบที่นิยมใช้คือการวิเคราะห์แนวโน้มและการวิเคราะห์อัตราส่วน แต่จะใช้วิธีการเปรียบเทียบกับประมาณการที่ตั้งไว้ค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับวิธีอื่นๆ และหมวดธุรกิจอื่นๆ

หากพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการวิจัยโดยรวมนั้นสามารถสรุปได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่นิยมใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบในการสอบทานงบการเงิน ซึ่งผลดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาวรรณกรรมในอดีตที่ว่า การนำการวิเคราะห์เปรียบเทียบมาใช้ในงานตรวจสอบภายในนั้นช่วยให้ค้นพบหรือได้เบาะแสของข้อผิดพลาดในงบการเงินได้มากกว่าการสังเกตหรือสอบถาม (อุษณา ภัทรมนตรี, 2543: 6-7 อ้างถึงใน Hylas และ Ashton, 1982: 751-765) และผู้ตอบแบบสอบถามทุกรายยังสนับสนุนความคิดที่ว่า การวิเคราะห์เปรียบเทียบสามารถชี้ให้เห็นถึงสิ่งผิดปกติในงบการเงินได้ แต่หมวดเงินทุนและหลักทรัพย์กลับใช้วิธีการยืนยันยอดมากกว่าการวิเคราะห์เปรียบเทียบในการสอบทานงบการเงิน เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามหมวดเงินทุนและหลักทรัพย์บางท่านเห็นว่า การวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นเพียงแค่การพิจารณาดูแค่ตัวเลขเพียงอย่างเดียว อาจไม่เพียงพอต่อการบ่งชี้ถึงความผิดปกติได้ บางครั้งต้องเข้าไปดูถึงรายละเอียดของเอกสารและข้อมูลประกอบ และในบางครั้งการวิเคราะห์เปรียบเทียบอาจไม่ช่วยให้พบข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดได้หากข้อมูลที่นำมาใช้วิเคราะห์ถูกตกแต่งหรือปกปิดอย่างดี จึงต้องอาศัยวิธีการยืนยันยอดเป็นหลักและใช้วิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบและการสอบถามประกอบไปด้วย

สำหรับการใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้เพื่อการวางแผนการตรวจสอบและการสอบทานงบการเงินเป็นวัตถุประสงค์หลัก โดยนิยมใช้การวิเคราะห์แนวโน้ม คือ การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในยอดคงเหลือหลายๆ ปี เปรียบเทียบกันระหว่างปีปัจจุบันกับงวดบัญชีในอดีต Blocher และ Willingham (1988) และนิยมใช้การวิเคราะห์อัตราส่วน คือ การวิเคราะห์โดยใช้อัตราส่วนทางการเงิน หรือใช้ร้อยละเปรียบเทียบกับยอดคงเหลือแต่ละบัญชี ซึ่งแสดงให้เห็นเป็นร้อยละของยอดรวมที่เกี่ยวข้อง โดยที่การวิเคราะห์

เปรียบเทียบนั้นสามารถเปรียบเทียบกับงวดเวลาอื่น หรือเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมอื่นก็ได้ Blocher และ Willingham (1988)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษานัยสำคัญของข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่ได้จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบ สำหรับกลุ่มธุรกิจสถาบันการเงินที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

จากผลการประมวลผล สามารถเรียงลำดับข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินตามลำดับค่านัยสำคัญจากน้อยไปหามากได้ดังนี้

X3 สถิติรายจ่ายสูงขึ้นผิดปกติ จำนวนเงินค่าใช้จ่ายตามสถิติที่ผ่านมาอยู่ในระดับหนึ่งหรือเกณฑ์เฉลี่ยอยู่ในระดับหนึ่ง ต่อมาเมื่ออัตราเพิ่มขึ้นสูงผิดปกติ

X4 ยอดรายจ่ายลดลงผิดปกติเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อน

X6 อัตราส่วนยอดรายได้ต่อลูกหนี้การค้าต่ำผิดปกติเมื่อเปรียบเทียบกับกิจการอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกันในอุตสาหกรรม หรือเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยอุตสาหกรรม

X1 สถิติรายได้ลดลงมากผิดปกติ จำนวนรายได้เฉลี่ยหรือรายรับเฉลี่ยของบริษัทโดยเฉลี่ยตามสถิติที่ผ่านมาเคยทำได้สูงระดับหนึ่ง รายได้ที่เคยทำได้เกิดตกต่ำผิดปกติ

X2 ยอดรายได้สูงขึ้นผิดปกติเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อน

X5 อัตราส่วนหนี้สินต่อทุนต่ำกว่าที่กำหนดไว้ในเงื่อนไขสัญญากู้ยืมเงิน

X7 มีความแตกต่างของรายได้จากการดำเนินงานสูงกว่าประมาณการที่ได้คาดไว้

จากผลการสำรวจข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่ได้จากการวิเคราะห์

เปรียบเทียบที่มีนัยสำคัญสูงสุดสำหรับผู้ตรวจสอบภายในในการจะเข้าไปตรวจสอบอย่างละเอียด หากเกิดข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินนั้นเกิดขึ้น คือ การที่สถิติรายจ่ายสูงขึ้นผิดปกติ จำนวนเงินค่าใช้จ่ายตามสถิติที่ผ่านมาอยู่ในระดับหนึ่งหรือเกณฑ์เฉลี่ยอยู่ในระดับหนึ่ง ต่อมาเมื่ออัตราเพิ่มขึ้นสูงผิดปกติ

ข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินดังกล่าว เป็นข้อบ่งชี้ที่ได้จากการวิเคราะห์แนวโน้ม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ที่ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่นิยมใช้มากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการวิเคราะห์แนวโน้มสามารถทำให้ผู้วิเคราะห์เห็นภาพได้อย่างชัดเจนหากยังเปรียบเทียบกันระหว่างหลายงวดบัญชี และจากข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่า การวิเคราะห์แนวโน้มสามารถทำให้เห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อพิจารณาร่วมกับปัจจัยแวดล้อมอย่างอื่น ซึ่งหากการเปลี่ยนแปลงนั้นไม่มีเหตุผลสนับสนุนเพียงพอ ยังมีโอกาสเป็นไปได้ว่าข้อบ่งชี้ที่เกิดจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยใช้การวิเคราะห์แนวโน้มดังกล่าว เป็นข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงิน

การที่สถิติรายจ่ายสูงขึ้นไปจนผิดปกติ จำนวนเงินค่าใช้จ่ายตามสถิติที่ผ่านมาอยู่ในระดับหนึ่งหรือเกณฑ์เฉลี่ยอยู่ในระดับหนึ่ง ต่อมาเมื่ออัตราเพิ่มขึ้นสูงผิดปกตินั้น จากการสำรวจผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีได้เห็นว่าหากเกิดข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินดังกล่าว จะเกิดการทุจริตและความผิดพลาดของพนักงานระดับปฏิบัติการ เนื่องจากอาจเกิดจากความผันผวนทางเศรษฐกิจหรือผลที่เกิดจากการดำเนินงานของกิจการ ซึ่งหากผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินดังกล่าวไม่ได้เกิดจากการทุจริตและข้อผิดพลาดจากการปฏิบัติงาน ก็ไม่มีผลกระทบต่อความเสี่ยงของกิจการ

จากการทดสอบ เป็นที่น่าสังเกตว่า หากเกิดความผิดปกติในเรื่องรายจ่าย ผู้ตอบแบบสอบถามจะให้ความสำคัญเข้าไปตรวจสอบและพิจารณาอย่างละเอียดมากกว่าความผิดปกติในเรื่องรายได้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับเอกสารและงานวิจัยในอดีตที่กล่าวว่า หากมีความเปลี่ยนแปลงทางด้านรายได้ อย่างมีนัยสำคัญ หรือตัวเลขทางการเงินมีฐานะดีขึ้น ก็มีโอกาสสูงที่จะมีการตกแต่งตัวเลขในงบการเงิน Church , McMillan และ Schneider (2001) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมักต้องการแสดงตัวเลขที่มีผลกำไร ดังนั้นหากเกิดรายจ่ายสูงผิดปกติและหากเกิดการทุจริตและข้อผิดพลาดขึ้น อาจส่งผลให้ผลกำไรที่แสดงออกมาในรูปงบการเงินอาจน้อยกว่าความเป็นจริง จึงทำให้การเปลี่ยนแปลงอย่างมีสาระสำคัญทางด้านรายจ่ายเป็นประเด็นหลักสำหรับการพิจารณาเพื่อเข้าไปตรวจสอบโดยละเอียดในความคิดเห็นของผู้ตรวจสอบภายในของกลุ่มสถาบันการเงินที่จดทะเบียนกับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่ได้จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ที่มีผลกระทบต่อประเมินความเสี่ยงของกิจการ จากผลการทดสอบไคสแควร์และการประมวลผลจากความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในบทที่ 4 นั้นผู้วิจัยสามารถสรุปผลและอภิปรายผลตามระดับนัยสำคัญของข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินแต่ละรายการ ดังนี้

รายการที่ 1 จากผลการทดสอบและประมวลผลข้างต้น พบว่า ถึงแม้ X3 สถิติรายจ่ายสูงขึ้นไปจนผิดปกติ จำนวนเงินค่าใช้จ่ายตามสถิติที่ผ่านมาอยู่ในระดับหนึ่งหรือเกณฑ์เฉลี่ยอยู่ในระดับหนึ่ง ต่อมาเมื่ออัตราเพิ่มขึ้นสูงผิดปกติ มีค่านัยสำคัญสูงสุดแต่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าอาจจะไม่ได้เกิดจากสาเหตุการทุจริตและความผิดพลาดจากการปฏิบัติงาน เพียงแต่เป็นสัญญาณบ่งบอกเพื่อให้เข้าไปตรวจสอบอย่างละเอียดเพื่อตรวจหาความผิดปกติ ซึ่งอาจเกิดจากการเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่ายที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการเพิ่มขึ้นของรายได้ ดังนั้น สถิติรายจ่ายสูงขึ้นไปจนผิดปกติไม่ได้กระทบต่อความเสี่ยงของกิจการแต่อย่างใด หรือจากประสบการณ์ของ

ผู้ตรวจสอบภายใน ข้อบ่งชี้ดังกล่าวอาจไม่ได้เกิดจากการทุจริตและข้อผิดพลาด แต่อาจเกิดจากความผันผวนทางเศรษฐกิจหรือผลที่เกิดจากการดำเนินงานของกิจการ

รายการที่ 2 ยอดรายจ่ายลดลงผิดปกติเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อน (X4) เป็นข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่มีค่านัยสำคัญรองลงมา ซึ่งจากผลการสำรวจพบว่า อาจเกิดจากการบันทึกบัญชีผิดพลาดประเภท เช่น การบันทึกค่าใช้จ่ายในรูปค่าใช้จ่ายรอการตัดบัญชี ซึ่งแสดงรายการในงบการเงินแตกต่างกัน และผลการสำรวจสรุปได้ว่า ยอดรายจ่ายลดลงผิดปกติเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อนมีผลกระทบต่อความเสี่ยงทางการดำเนินงานเท่านั้น คือ ส่งผลให้ข้อมูลในงบการเงินผิดพลาด

รายการที่ 3 อัตราส่วนยอดรายได้ต่อลูกหนี้การค้าต่ำผิดปกติเมื่อเปรียบเทียบกับกิจการอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกันในอุตสาหกรรม หรือเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยอุตสาหกรรม อันเนื่องมาจากกิจการมียอดลูกหนี้ค้างชำระสูง (X6) เป็นข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่อาจเกิดจากการทุจริตและความผิดพลาดจากการมีลูกหนี้ที่ไม่มีตัวตน แต่จากการสำรวจจากตารางที่ 4.4 ในบทที่ 4 ผู้วิจัยพบว่า ไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามหมวดธนาคารรายใดที่เห็นว่าอัตราส่วนยอดรายได้ต่อลูกหนี้การค้าต่ำผิดปกตินั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการสร้างลูกหนี้ที่ไม่มีตัวตน ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะการประกอบธุรกิจกรรมการให้สินเชื่อของธนาคารรัดกุมและมีประสิทธิภาพ มีการวางเงินค้ำประกัน ประเมินความสามารถในการชำระหนี้ รวมทั้งต้องมีเอกสารประกอบการกู้ยืม ซึ่งต่างกับธุรกรรมของหมวดเงินทุนและหลักทรัพย์ และหมวดประกันภัย ที่ต้องอาศัยพนักงานและตัวแทนของบริษัทพร้อมทั้งมีคำตอบแทนจากการหารายได้ให้กับบริษัท จึงมีโอกาสและแรงจูงใจในการสร้างลูกหนี้ที่ไม่มีตัวตน และผลการประมวลผลสรุปได้ว่า อัตราส่วนยอดรายได้ต่อลูกหนี้การค้าต่ำผิดปกติเมื่อเปรียบเทียบกับกิจการอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกันในอุตสาหกรรมมีผลกระทบต่อกิจการทั้งความเสี่ยงทางการเงินและการดำเนินงาน คือ ส่งผลให้ข้อมูลทางบัญชีผิดพลาดเนื่องจากตัวเลขในงบการเงินผิดพลาด ส่งผลให้ผู้บริหารที่นำตัวเลขในงบการเงินที่ผิดไปใช้ในการตัดสินใจ, ส่งผลให้เกิดการสูญเสียทางการเงินหากทำย่ำที่สุดแล้ว กิจการไม่สามารถเรียกชำระเงินจากลูกหนี้ที่ไม่มีตัวตนเหล่านี้ได้, เป็นเหตุให้เกิดความล้มเหลวในระบบการควบคุมภายใน, มีผลต่อทัศนคติทางด้านลบของสาธารณชนหากงบการเงินไม่น่าเชื่อถือ, ทำให้กิจการไม่สามารถดำเนินงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ของกิจการ จนกระทั่งส่งผลกระทบต่อความดำรงอยู่ของกิจการได้

รายการที่ 4 สถิติรายได้ลดลงมากผิดปกติ จำนวนรายได้เฉลี่ยหรือรายรับเฉลี่ยของบริษัทโดยเฉลี่ยตามสถิติที่ผ่านมาเคยทำได้สูงระดับหนึ่ง รายได้ที่เคยทำได้เกิดตกต่ำผิดสังเกตหรือผิดฤดู (X1) คือ ข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่ได้จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับอีกหนึ่งรายการ ที่ผลจากการสำรวจจากการประมวลผลรวมทั้ง 3 หมวดธุรกิจ พบว่า อาจเกิดจากการทุจริตและความผิดพลาดในการปฏิบัติงานเรื่องการรับรู้รายได้ผิดช่วงเวลา และการที่พนักงานให้

บริการแล้ว แต่พนักงานไม่ได้บันทึกบัญชีหรือบันทึกน้อยกว่าความเป็นจริง แต่สำหรับหมวดธุรกิจธนาคาร ไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามรายใดเห็นว่ากรณีที่พนักงานให้บริการแล้วไม่ได้บันทึกบัญชีหรือบันทึกน้อยกว่าความเป็นจริง เนื่องจากการดำเนินธุรกรรมส่วนใหญ่ผ่านระบบคอมพิวเตอร์อัตโนมัติ แต่อาจมีช่องว่างจากการใช้นโยบายการบัญชีให้หยุดรับรู้รายได้หากลูกหนี้ค้างชำระเกินกว่ากำหนด ซึ่งอาจเป็นช่องทางที่ทำให้เกิดการปรับปรุงรายการ และสำหรับหมวดเงินทุนหลักทรัพย์และประกันภัยมีโอกาสเป็นไปได้ที่พนักงานให้บริการแล้วไม่ได้บันทึกบัญชี เนื่องจากการประกอบธุรกรรมของเงินทุนหลักทรัพย์และประกันภัยไม่ได้เป็นระบบคอมพิวเตอร์ออนไลน์ทุกรายการ อาจต้องอาศัยพนักงานระดับปฏิบัติการในการรับเงินแล้วนำมาบันทึกบัญชี

หากเกิดข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินดังกล่าวขึ้น ผลการสำรวจพบว่าจะมีผลกระทบต่อความเสี่ยงทางการเงินและการดำเนินงานต่อกิจการ คือ ส่งผลให้ข้อมูลทางบัญชีผิดพลาด เนื่องจากตัวเลขในงบการเงินผิดพลาด ส่งผลให้ผู้บริหารที่นำตัวเลขในงบการเงินที่ผิดไปใช้ในการตัดสินใจ, ส่งผลให้เกิดการสูญเสียทางการเงินหากเกิดการยกยอกเงินที่รับชำระจากการให้บริการ, เป็นเหตุให้เกิดความล้มเหลวในระบบการควบคุมภายใน, มีผลต่อทัศนคติทางด้านลบของสาธารณชนหากงบการเงินไม่น่าเชื่อถือ, ทำให้กิจการไม่สามารถดำเนินงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ของกิจการ จนกระทั่งส่งผลกระทบต่อความดำรงอยู่ของกิจการได้

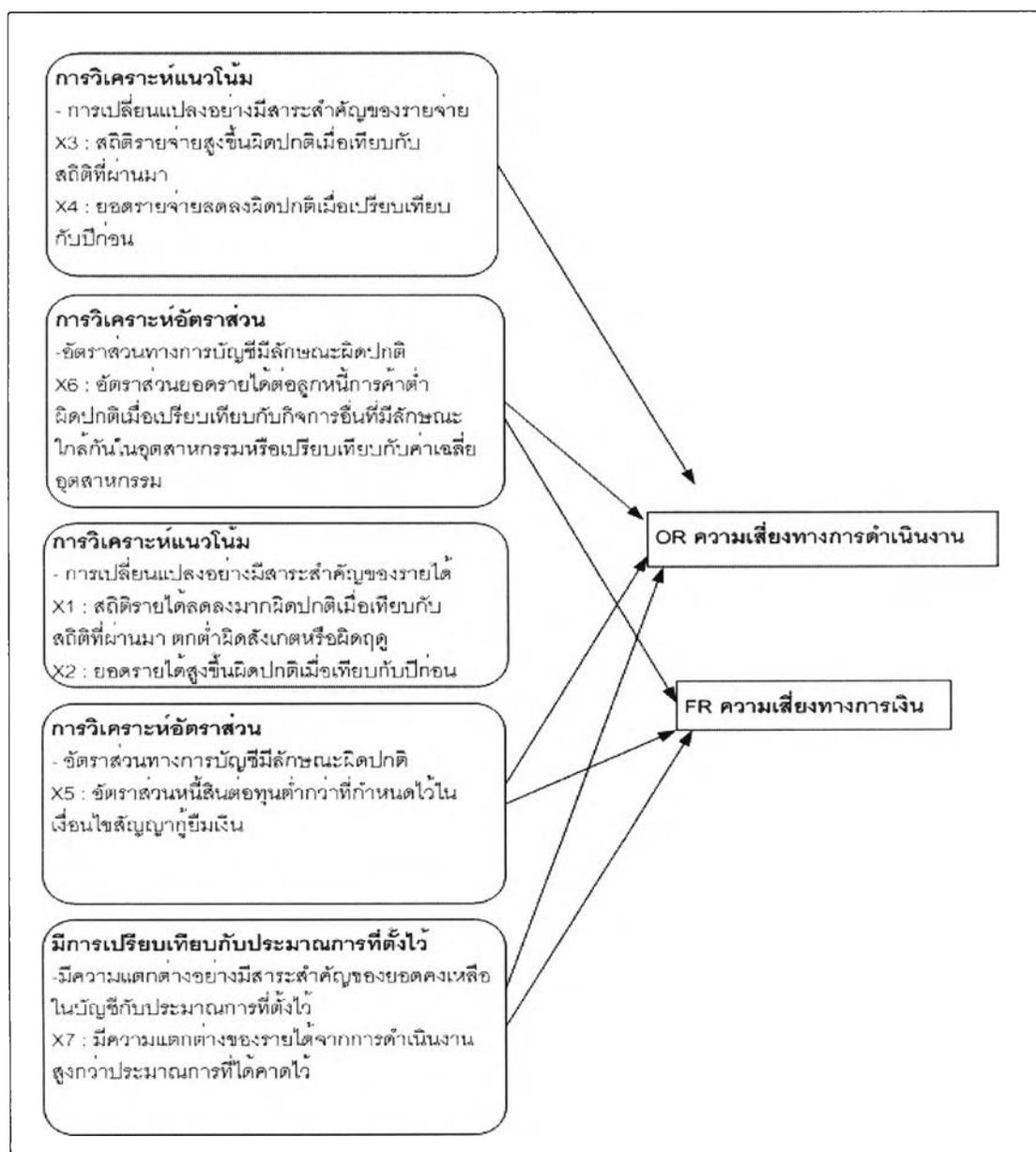
รายการที่ 5 ยอดรายได้สูงขึ้นผิดปกติเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อน (X2) เป็นข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่อาจเกิดจากการทุจริตและความผิดพลาดในเรื่องการรับรู้รายได้ผิดงวดเวลาและการสร้างรายได้อันเป็นเท็จ สำหรับหมวดธนาคาร ถึงแม้การดำเนินธุรกรรมส่วนใหญ่ผ่านระบบคอมพิวเตอร์ แต่การทุจริตและข้อผิดพลาดในเรื่องการสร้างรายได้อันเป็นเท็จอาจเกิดได้จากการใช้ช่องว่างจากนโยบายการบัญชี เช่น นโยบายการบัญชีกำหนดให้หยุดรับรู้รายได้จากดอกเบี้ยหากลูกหนี้หยุดชำระเกินกว่ากำหนด แต่หากเกิดการผิดพลาดไม่ได้ปรับปรุงรายได้ที่รับรู้ดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นนั้น หากมีนัยสำคัญก็ส่งผลให้งบการเงินผิดพลาดได้ ดังนั้นข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินดังกล่าวมีผลกระทบต่อความเสี่ยงทั้งทางการเงินและทางการดำเนินงานต่อกิจการ

รายการที่ 6 อัตราส่วนหนี้สินต่อทุนต่ำกว่าที่กำหนดไว้ในสัญญากู้ยืมเงิน (X5) เป็นข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่อาจเกิดจากการทุจริตและความผิดพลาดจากการตกแต่งตัวเลขในงบการเงินเพื่อรักษาอัตราส่วนตามที่กำหนดไว้ในสัญญากู้ยืมเงิน ซึ่งโดยปกติการประกอบธุรกรรมของธนาคารอาจเป็นไปได้ที่ต้องหาแหล่งเงินทุนโดยการกู้ยืมจากภายนอก แต่มีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อยมาก ส่วนหมวดธุรกิจเงินทุนหลักทรัพย์และหมวดประกันภัยก็เช่นเดียวกัน และทั้งสามหมวดธุรกิจมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน ดังนั้นข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินรายการนี้จึงมีนัยสำคัญน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับรายการอื่น

รายการที่ 7 มีความแตกต่างของรายได้จากการดำเนินงานสูงกว่าประมาณการที่ได้คาดไว้เป็นข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่มีนัยสำคัญน้อยที่สุดในความคิดเห็นของผู้สอบแบบสอบถาม ซึ่งอาจเกิดจากการรับรู้รายได้ผิดช่วงเวลา, การที่พนักงานให้บริการแล้วไม่ได้บันทึกบัญชีหรือบันทึกน้อยกว่าความเป็นจริง และการสร้างรายได้อันเป็นเท็จ ซึ่งหากเกิดข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อความเสี่ยงทางการเงินและการดำเนินงานของกิจการ

ผู้วิจัยสามารถสรุปให้เห็นภาพรวมของผลการทดสอบตามลำดับนัยสำคัญของข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่มีผลกระทบต่อความเสี่ยงของกิจการ โดยแบ่งข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินเป็น 4 ประเภทใหญ่ ดังแผนภาพที่ 5-1 ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 5-1 สรุปผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินที่มีต่อความเสี่ยง เมื่อแบ่งข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินเป็น 4 ประเภทใหญ่

ข้อเสนอแนะ

ถึงแม้ว่าผลการทดสอบความเห็นของผู้ตอบสอบถามจะเห็นพ้องกันโดยส่วนใหญ่ว่าการวิเคราะห์เปรียบเทียบจะสามารถบ่งชี้ให้เห็นถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินได้และนำไปสู่การตรวจพบการทุจริตและข้อผิดพลาดได้นั้น แต่การป้องกันปัญหาที่ต้นเหตุย่อมดีกว่าการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุซึ่งอาจทำให้กิจการเกิดการสูญเสียผลประโยชน์เกิดขึ้นแล้ว เนื่องจากการทุจริตและข้อผิดพลาดนั้นเกิดจากความอ่อนแอหรืออาศัยช่องว่างของการควบคุมภายในที่ยังไม่เข้มแข็งพอ Reinstein และ Coursen (1999) ซึ่งหากเน้นการสร้างระบบการควบคุมภายในที่เข้มแข็งมากกว่าการที่จะมาสืบหาข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินอันเนื่องมาจากการทุจริตและข้อผิดพลาดในภายหลังนั้น อาจทำให้สามารถลดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างมาก

นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามยังได้แนะนำข้อมูลอันมีค่าสำหรับงานวิจัยเพิ่มเติมว่า ข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินนั้นก็เป็นเพียงแค่สัญญาณอย่างหนึ่ง แต่ยังไม่สามารถระบุได้ว่าเกิดจากการทุจริตหรือข้อผิดพลาดจริงหรือไม่ ซึ่งข้อบ่งชี้ดังกล่าวอาจเกิดจากสภาพทางเศรษฐกิจก็ได้ ต้องมั่นใจว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงในนโยบายทางบัญชี และข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์นั้นถูกต้อง ดังนั้น หากเกิดข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินขึ้นโดยไม่มีเหตุผลใดๆ มาสนับสนุน ควรจะต้องสืบหาสาเหตุของที่มาของข้อบ่งชี้ให้แน่ชัดโดยเข้าไปตรวจสอบอย่างละเอียดเพิ่มเติม เพื่อจะได้ค้นหาข้อมูลและสาเหตุ และทำการปรับปรุงแก้ไข จากนั้นก็ทำการสรุปผลดังกล่าวให้คณะกรรมการตรวจสอบและผู้บริหารได้รับทราบ พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขต่อไปในอนาคต

จากผลการสรุปงานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาถึงหมวดธุรกิจประเภทอื่นที่มีลักษณะการประกอบธุรกรรมแตกต่างจากทั่วไป เพื่อทดสอบว่าผลงานวิจัยที่ได้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับหมวดธุรกิจอื่นได้หรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าหากสามารถนำผลงานวิจัยที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับหมวดธุรกิจอื่น ก็สามารถนำไปใช้เป็นแบบแผนในการสืบพบการทุจริตและข้อผิดพลาดได้ ซึ่งอาจทำให้มีการตรวจพบการทุจริตและข้อผิดพลาดได้อย่างทันที่

2. จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า โดยส่วนใหญ่ผู้สอบบัญชี (External Auditor) ใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบในการวิเคราะห์งบการเงินมากกว่าผู้ตรวจสอบภายใน (Internal Auditor) Church และ Schneider (1995) หากนำการวิจัยดังกล่าวมาใช้ทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สอบบัญชี อาจได้แนวทางในการสืบพบข้อบ่งชี้ถึงข้อผิดพลาดในงบการเงินจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบสำหรับผู้สอบบัญชี